

Tulevaisuus

1970-luvulla vanhemmat sukupolvet päivittelivät meitä nuoria: *“Noista pitkätukkaisista rokkipojanklopeista ei tule koskaan miehiä, ja pulassa ollaan, kun he alkavat johtaa tätä maata.”* Kuinka oikeassa he lopulta olivatkaan. Meistä kasvoi ahneita juppisukupolven edustajia, joita kiinnosti ennen kaikkea raha ja materia. Vielä pahempaa on, että olemme kasvattaneet omat lapsemme entistä ahneemmiksi, narsistisemmiksi, ylipainoisemmiksi ja velaksi eläviksi pahoinvoiviksi, uusavuttomiksi aikuisiksi. Nyt katsomme huolestuneina, kuinka sekaisin jatkuvan somen ja itsekeskeisen näkyvyyden keskellä kasvaneet *selfie-lapsenlapsemme* tulevat aikuisina olemaan.

Kansannousut

Presidentti Sauli Niinistö totesi valtiopäivien avajaispuheessaan vuonna 2014 tuloeroista seuraavasti:

“Hiljattain esitetty tutkimus väitti, että maailman 85 rikkainta yksityistä ihmistä omistaa saman verran kuin 3,5 miljardia köyhintä ihmistä. Mittakaava on sellainen, että yksi ihminen vastaa 40 miljoonaa ihmistä. Näin suurta eroa elämään ei minkään kartan mittakaava kata. Enkä usko, että tällaista elämänmenoa pitkään siedetään – kansannousuja tulee lisää. Maailma ei nyt ole alkuunkaan valmis.”

“...Meillä Suomessa tuo kertomani mittakaava on kokonaan toinen, luterilainen vaatimattomuus on ollut kaunistus, josta pitää kiinni.”

Niinistö varoittaa, ettei tällaista eriarvoistumista tulla enää pitkään sietämään ja että kansannousuja on odotettavissa. Näin voi hyvinkin käydä, sillä *“minä haluan kaiken heti ja ilmaiseksi, ja syödään rikkaat”* -mentaliteetti leviää nopeasti kaikkialle maailmaan. Myös kehittyvissä maissa nähdään internetin ja median välityksellä, miten länsimaissa eletään yltäkylläisyydessä eläkkeineen ja sosiaalietuineen. Yhä useampi haluaa samanlaisen elämän – ja heti.

Presidentti kuitenkin erehtyy yhdessä keskeisessä asiassa: kansannousut eivät ensisijaisesti kohdistu rikkaita vastaan, vaan **kyvyttömiä hallituksia vastaan**. Ihmisten mitta ei ole täynnä niinkään varakkaita yksilöitä, vaan poliitikkoja, jotka eivät kykene hoitamaan yhteisiä asioita.

On silti mahdollista, että kapinoiden alkaessa poliitikot kääntävät kansan huomion ovelasti rikkaita kohti ja nimeävät heidät kaiken pahan juurisyiksi – kuten presidentti puheessaan jo osin tekee. Tämän jälkeen valtiot voivat takavarikoida yrityksiä ja omaisuutta ja jakaa varoja kansalle, jotta vallanpitäjät selviävät itse pälkähästä.

Venezuela on tästä varoittava esimerkki. Takavarikoimalla öljy- ja muita ulkomaisia yhtiöitä sekä pakottamalla kauppvoja ja ravintoloita laskemaan hintoja maan johto on pyrkinyt säilyttämään asemansa ja kansan suosion. Monet eivät kuitenkaan ymmärrä, ettei tällainen politiikka voi toimia pitkään. Kansan saa hetkeksi hiljaiseksi jakamalla muiden rahoja, mutta lopulta seuraukset tulevat kalliiksi koko yhteiskunnalle. Venezuelassa opposition herääminen kertoo, että ymmärrys tästä on vähitellen kasvamassa.

Rikkaiden paheksunta

Niinistön puheesta näkyy selvästi kriittisyys miljardöörejä kohtaan. Se edustaa samaa rikkaiden piilopaheksuntaa, jota Suomessa esiintyy runsaasti. Luterilainen vaatimattomuus voi olla hyve, mutta rikkaiden automaattinen paheksunta ei ole aina kaunista – se voi myös tukahduttaa menestystä. Jos onnistumista ja vaurastumista ei arvosteta, menestyjät ja pääoma hakeutuvat muualle.

Miljardöörit eivät ole maailman ongelmien perussy. Suuri osa heistä on hankkinut varansa yritystoiminnalla ja investoinneilla, kuten Elon Musk, Ikean Ingvar Kamprad, Microsoftin Bill Gates, Koneen Herlinin suku, St1-ketjun rakentanut Mika Anttonen tai suomalaiset teknologiayrittäjät ja pelialan menestyjät. Ovatko nämä ihmiset maapallon ongelmien syy? Eivätkö he ole ansainneet varallisuutensa? He työllistävät, maksavat veroja, investoivat ja tukevat yhteiskuntaa monin tavoin. Onko heidän hyljeksimisestään Suomelle mitään hyötyä?

Hyväntekeväisyydestä: noin 200 erittäin rikasta ihmistä ympäri maailman on luvannut lahjoittaa vähintään puolet omaisuudestaan Bill Gatesin ja Warren Buffettin perustamaan Giving Pledge -kampanjaan. Gates ja Buffett ovat itse lahjoittaneet tähän mennessä yhteensä noin 41,6 miljardia euroa. Paljonko presidentti Niinistö on lahjoittanut hyväntekeväisyyteen?

(Vertaus on tarkoituksella provosoiva, mutta kysymys on olennainen: kuka kantaa vastuuta ja millä tavalla?)

Ongelmia luovat ennen kaikkea kyvyttömät hallitukset, jotka eivät kannusta yrittämään eivätkä salli vapautta menestyä. Myös Suomen valtion on syytä katsoa peiliin. Jos Suomessa syntyisi yrittäjyyden kautta joka vuosi pari uutta miljardööriä, se toisi mukanaan investointeja, työpaikkoja ja ulkomaista pääomaa. Köyhien, konkurssi kypsin yrittäjienkö varaan Suomen tulevaisuus todella rakennetaan?

Työvoimapula

Jotkut asiantuntijat pelkäävät, ettei Suomessa ole tulevaisuudessa riittävästi työvoimaa, jotta voimme rahoittaa eläkkeet ja hyvinvointivaltion kulut. Itse veikkaan, että Suomessa kyllä riittää työntekijöitä – mutta valitettavasti ei töitä.

Englannissa tutkijat kävivät läpi noin 700 eri ammattia ja ennustivat, että jopa puolet niistä voidaan korvata roboteilla. Automaatio kehittyy huimaa vauhtia, ja muutaman vuosikymmenen päästä se hoitaa suuren osan työstä, jonka nyt teemme itse. Ja tähän päälle tekoälyn nousu viime vuosina. Se on vasta aivan alkumetreillä. Se auttaa minua editoimaan tämän tekstin, joten minun ei tarvitse palkata ketään tekemään sitä. Tämä merkitsee, että Suomen kaltaisissa pienissä maissa työpaikat voivat vähentyä entisestään.

Työt jäävät niille maille, joilla on kapasiteettia ja tietotaitoa rakentaa suuria automatisoituja tehtaita – käytännössä isoille valtioille, kuten Kiinalle ja muille teollisuusjätteille. Montako merkittävää automaattitehdaslinjaa Suomeen on tullut viimeisen kymmenen vuoden aikana? Meillä ei yksinkertaisesti ole samalla tavalla varaa rakentaa niitä.

Tämä voi olla se todellinen sudenkuoppa, johon meidän pitää varautua – ei niinkään työvoimapula. Suomen on nopeasti vahvistettava niitä teollisuuden aloja, jotka meillä vielä ovat, ja löydettävä oma osaamisen kapea mutta vahva rako, jolla selviämme tulevaisuuden haasteista. On täysin mahdollista, että muutaman vuoden sisällä Suomi voi pahimmillaan ajautua krooniseen taantumaa ja suurtyöttömyyteen. Suomesta voi tulla uuden polven kehitysmäa, jossa syödään Pettuleipää ja eletään kurjuudessa.

Tulevaisuudessa monista mineraaleista ja raaka-aineista tulee pula, joten meidän ei kannata myydä Suomen mineraaleja lähes ilmaiseksi ulkomaisille yrityksille. Ne ovat tallessa peruskalliossamme – annetaan niiden olla siellä, kunnes ne kannattaa louhia omin voimin. Mineraalit ovat kuin rahaa pankissa. Voisimme luoda yhteiskunnallisia kaivosyrityksiä ja antaa niiden louhia metallit niin, että yhteiskunta hyötyy kaivoksista mahdollisimman paljon.

Tulevaisuuden vahvuuksiamme ovat koulutettu ja ahkera kansa, laiva ja puuteollisuus, tietotekniikka, ympäristöosaaminen sekä puhdas luonto, vesi ja mineraalit. Mutta riittävätkö ne, etenkin jos automaatio vie osan töistä?

Koulutuksen on nyt keskityttävä opettamaan niitä taitoja, joita tulevaisuudessa oikeasti tarvitaan. On aika uudistaa koko koulusysteemimme, poistaa turha ja keskittyä olennaiseen. UAD:n uusi hallintomalli, koulu-uudistus ja terve arvopohja voivat olla se viisasten kivi, jolla Suomi saadaan kuntoon ennen kuin on liian myöhäistä. Ja vaikka selviäisimme veloista ihmeen kautta ja vienti alkaisi vetää, UAD-malli loisi silti lisää puhtia purjeisiin. UAD ei ole hyvä idea vain taantumien estämiseksi – **UAD on hyvä idea, piste.**

Maahanmuuttopolitiikka

Pakolaisia ja muuta maahanmuuttoa koskevat kriteerit on määriteltävä uudelleen. Muiden maiden ei pidä päättää Suomen pakolais- ja maahanmuuttopolitiikasta. Meidän on viestittävä selvästi, että tervetulleita ovat ne, jotka ovat valmiita tekemään töitä ja sopeutumaan maan tapoihin. Nyt Suomeen pyrkii etupäässä elintasopakolaisia, jotka ovat kuulleet pohjoismaisen mallin tarjoavan parempaa turvaa kuin moni muu maa.

Esimerkiksi Yhdysvaltoihin hakeutuvat usein sellaiset ihmiset, jotka tietävät joutuvansa tekemään työtä elantonsa eteen, koska siellä ei anneta asuntoa ja elintasoja ”tyhjistä”. Suomi tarvitsee jonkin verran maahanmuuttajia, mutta heidän tulee olla sellaisia, joista tulee tuottavia yhteiskunnan jäseniä.

Rauhannobelisti, presidentti Martti Ahtisaari kirjoitti The Elders -verkkosivustolla kesällä 2015, että Syyrian kriisin seurauksena maailmassa on pahin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan. Hän moitti EU:ta siitä, ettei se ole reagoinut riittävän tehokkaasti ja muistutti, että pelkästään kyseisenä vuonna Pohjois-Afrikasta oli tullut yli 100 000 pakolaista.

Pakolaisvirta pitää hoitaa tehokkaasti ja inhimillisesti. Silti ongelma ei ratkea jakamalla pakolaisia EU-maiden kesken. Pääsy Eurooppaan, jossa saa ylläpidon, on monille nimenomaan tavoite. Pohjois-Afrikan pakolaiset ovat suurelta osin elintasopakolaisia, jotka ovat kyllästyneet omien maidensa kyvyttömyyteen tarjota työtä ja turvallisuutta. Jos lama syvenee, pakolaisvirta voi moninkertaistua.

Kun pakolainen pääsee Suomeen ja kertoo kotiin, että täällä maksetaan tukia ja tarjotaan asunto, ruoka ja palvelut, se houkuttelee väistämättä lisää tulijoita. Afrikan köyhille pakolaisen elämä Suomessa voi näyttäytyä lottovoittona.

Meidän on korjattava pakolaisongelman aiheuttaja, ei vain hoidettava oireita. Pakolaisongelma johtuu sodista, tyranniasta ja uskonnollisista sekä poliittisista konflikteista. Jos nämä ongelmat saataisiin kerralla ruotuun esimerkiksi YK:n avulla, paine lähtemiseen vähenisi radikaalisti.

Ongelma on myös se, että määrätty tahot maksavat näille pakolaisille, jotta ne muuttavat eurooppaan. Mukana on miljardöörejä, järjestöjä ja jopa valtioita. Köyhillä pakolaisilla ei millään olisi varaa maksaa tuhansia, tai jopa kymmeniätuhansia dollareita matkasta.

Suomi voisi myös käyttää pakolaisiin tarkoitetut miljoonat pakolaisleireillä lähellä kriisialueita. Ennemmin tai myöhemmin kriisit päättyvät, ja valtaosa pakolaisista haluaa palata kotiin. Pakolaisten sijoittaminen ympäri maailmaa on kallista ja tehotonta.

On lisäksi turha kuvitella, että kouluttamattomat ja kieltä osaamattomat pakolaiset pelastaisivat Suomen mahdolliselta työvoimapulasta. He tekevät yleensä matalapalkkaisia töitä, jotka eivät ratkaise Suomen teollisuuden ja viennin ongelmia.

Tuet

Suomeen on vaikea houkutella ulkomailta nuoria, koulutettuja osaajia, joten meidän on pärjättävä omillamme. Juuri siksi työttömät on saatava takaisin työelämään.

Monet työttömät sanovat, ettei pieni palkka houkuttele töihin. Tässä näkyy hyvinvointiyhteiskunnan varjopuoli: politiikalla on ollut työttömyyteen usein vain yksi vastaus – työttömyystuki. Ongelma on saatu pois päiväjärjestyksestä, mutta samalla on tuhottu monien ihmisten elämä ja tulevaisuus.

Taloussanomat kirjoitti STTK:n pääekonomisti Ralf Sundin arvioista: pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi Suomessa muutamassa vuodessa 40 000:sta 80 000:een. Nyrkkisääntö on, että kuuden kuukauden työttömyyden jälkeen noin puolet työttömistä syrjäytyy työvoimasta. Tämä on kansantaloudellisesti hirvittävä hävikki. Sundin mukaan menetys maksaa yhteiskunnalle noin 2,5 miljardia euroa.

Mitä tapahtuu, jos valumme syvään taantumaan? Millä maksamme 200 000–300 000 pitkäaikaistyöttömän kulut?

On myös perusteltua kysyä, onko yhteiskunnan tehtävä kustantaa työttömien elämä vuosikausiksi. Tukien tarkoitus on auttaa hetkellisesti, etenkin aikana jolloin varoja ei riitä edes muihin sosiaalietuuksiin. Samalla pienillä eläkkeillä elävät vanhukset joutuvat yhä ahtaammalle.

Työttömyys- ja muut avustukset on rakennettava niin, että ne houkuttelevat – ja tarvittaessa myös ohjaavat – työhön, vaikka palkka olisi aluksi pienempi. Jos paperitehdas sulkee ovensa eikä sen alan töitä ole, on suostuttava toiseen työhön. Työttömät voidaan ohjata yhteiskunnallisiin yrityksiin tekemään työtä tukiensa vastineeksi, esimerkiksi kierrätyskeskuksiin ja muihin yhteiskuntaa hyödyttäviin tehtäviin. Näin työtön ei pääse laiskistumaan.

Pitkällä aikavälillä tämä on usein myös työttömälle parempi vaihtoehto. Muutaman vuoden toimeettomuuden jälkeen työmotivaatio yleensä katoaa kokonaan. Syrjäytymisestä tulee uusi normaali. Joillekin elämä avustusten varassa muuttuu elämäntavaksi. Tällaisella asenteella on vaikea olla innostunut ja tyytyväinen. Rehellinen työ – vaikka matalapalkkainenkin – pitää

ihmisen henkisesti kasassa. Monille pitkäaikaistyöttömille tie johtaa myös päihteisiin, ja silloin ollaan jo lopun alussa.

Tuet ovat monille elinehto, mutta osa käyttää järjestelmää väärin. Tulevaisuudessa väärinkäyttö voi lisääntyä, sillä avun vastaanottamiseen ei enää liity samanlaista stigmaa kuin ennen. Aiemmin purtiin hammasta, eikä ylpeys antanut periksi hakea apua. Se oli monella tapaa terve kannustin. Nyt järjestelmää lypsetään usein surutta. On sääli, etteivät hyväksikäyttäjät ymmärrä, että he vahingoittavat tällä eniten itseään. Valtion on pakko korjata tämä – ja siitä hyötyvät sekä ihmiset että koko yhteiskunta.

Kansojen hallinta

Helsingin Sanomat kirjoitti osuvasti, että sivistystason, sananvapauden ja ympäristötietoisuuden kuvitellaan lisääntyvän vuosi vuodelta, mutta todellisuudessa rationaalinen ja tieteelliseen tietoon perustuva maailmankuva on helposti särkyvä rakennelma. On jo nähtävissä merkkejä sen murenemisesta. Moniin tutkijoihin kohdistuu niin voimakasta nettivihaa, että he varovat puheitaan. Ravintotieteilijät ja tasa-arvotutkijat ovat saaneet jopa uhkauksia.

Politiikan tutkijat ovat puhuneet ”uuden keskiajan” paluusta: hallitukset menettävät valtaansa yksityisarmeijoille, rikollisjengeille ja klaaneille samaan tapaan kuin Rooman valtakunnan hajottua. John Rapley kuvasi jo vuonna 2006 *Foreign Affairs* -lehden artikkelissaan *The New Middle Ages*, miten talouden kansainvälistyminen heikentää verotusta ja vie hallituksilta mahdollisuuden johtaa kansakuntiaan. Kehitys on kiihtynyt: verotulot pakenevat veroparatiiseihin, tuloerot kasvavat ja rikkaat palkkaavat turvallisuusjoukkoja eri puolilla maailmaa.

Tämä skenaario kertoo siitä, että hallitukset voivat menettää loputkin vallastaan jo nyt niitä kyykyttävälle tahoille. Se on suurempi uhka kuin se, että kansat ärsyyntyvät rikkaiden rikastumiseen. Hallitseminen vaikeutuu vuosi vuodelta, kun eturyhmiä on liikaa ja jokainen vaatii lisää. Kohtuudesta tulee harvinaisuus.

Presidentti Niinistö on tässä avainasemassa. Mitä hän tekee estääkseen nämä kehityskulut? Vai siirtääkö hän ne seuraavalle hallitukselle ja presidentille, kuten politiikassa usein tehdään?

Kaaos

Seuraava maailmanlaajuinen lama voi tuoda mukanaan anarkiaa ja väkivaltaa. Nälkäiset eivät hyväksy kohtaloaan, jos ruokaa on käden ulottuvilla. Jo nyt Yhdysvalloissa, Ranskassa ja monilla slummialueilla nähdään mellakoita ja ryöstelyä. Se voi muuttua uudeksi normaaliksi.

Afrikkalaisia ja muita laillisia sekä laittomia siirtolaisia virtaa EU-maihin kiihtyvällä vauhdilla. Jos virtaa ei hallita nyt, tulevaisuudessa se voi olla lähes mahdotonta, jos samanaikaisesti rantautuu satoja tai tuhansia veneitä. Laman tuoma kaaos houkuttelee myös rikollisverkostoja, jengejä ja terroristeja käyttämään tilannetta hyväkseen. Vahvemman oikeus voi nousta uudeksi laiksi.

Jos Eurooppa alkaa jakaa tulijoita automaattisesti maasta toiseen, se toimii käytännössä kutsukorttina. Elintason nousu on monelle lähtömaassa elävälle valtava. Kun tulijat soittavat kotiin ja kertovat, että Euroopassa saa asunnon, ruoan ja tuet, kynnelle kykenevät suuntaavat liikkeelle. Taloudellisesti voi tulla halvemmaksi palauttaa tulijat nopeasti – jopa lentäen – kuin rakentaa järjestelmä, joka kannustaa yhä suurempiin virtoihin.

Poliitikot toimivat usein liian myöhään. Siksi selkeät säännöt ja rajavalvonnan keinot on suunniteltava ennakkoon. Tämä ei onnistu ilman kovia toimia.

Myös Suomessa voi syntyä kaaosta. Suomen riskinä ovat Venäjän mafia ja jengit sekä mahdollinen muuttoliike idästä, jos Venäjän talous ajautuu sellaiseen kriisiin, että siellä nähdään nälkää. Myös entisen itäblokin maista voi tulla Suomeen suuria määriä tulijoita.

Arvojen rappio

Monissa maissa nuorison arvopohja on pahasti hukassa. Tämä voi olla tulevaisuuden suurin uhka, laman ja kaaoksen rinnalla. Aiempien sukupolvien kapinointi pitkällä tukalla ja rockilla oli lastenleikkiä verrattuna siihen, miten tulevat sukupolvet voivat kapinoida.

Jo nyt etenkin Yhdysvalloissa mellakointi ja ryöstely voivat syttyä nopeasti. Poliisin aiheuttama kuolema toimii usein vain tekosyynä: taustalla on köyhyyttä, jengiytymistä, työttömyyttä ja syrjäytymistä. Jos lama syvenee, mellakat voivat alkaa ilman selkeää laukaisevaa syytä. Tällöin väkivalta ja ryöstely voivat muuttua trendiksi.

Niin sanotut *flash mob* -ryöstöt ovat jo nyt yleisiä: 10–20 nuoren porukka kävelee sisään kauppaan ja vie kaiken, minkä pystyy kantamaan. Henkilökunta on avuton. Tulevaisuudessa tällainen voi yleistyä ja levitä laajemmalle.

Vapaakauppa

Salassa laaditut vapaakauppasopimukset ovat merkittävä uhka. Niissä ei usein ole kyse vapaudesta, vaan riistosta: suuret kansainväliset yritykset ajavat valtioiden avulla sopimuksia, jotka sitovat kehittyvät maat vuosikymmeniksi epäoikeudenmukaisiin rakenteisiin. Kiina ja sen suuryritykset ovat jo pitkällä Afrikan taloudellisessa sitomisessa. Hyötyjiä ovat usein Kiinan teollisuus ja paikallinen eliitti, kun taas kansat saavat murusia ja menettävät luonnonvaransa.

Sopimuksiin ujutetut yritysten juridiset erityisoikeudet ovat uhka demokraattiselle päätöksenteolle. Jos yritykset voivat haastaa valtiot oikeuteen, kun kansallinen päätös heikentää niiden odotettuja tuottoja, demokratia muuttuu kulissiksi. "Vapaakauppa" on silloin vain sana, jolla peitetään suurpääoman oikeus sanella ehtoja.

NAFTA-sopimuksen jälkeen Yhdysvaltojen maissin vienti Meksikoon kasvoi rajusti ja halpa massatuonti romahdutti maissin hinnan. Se ajoi monet pienviljelijät ahtaalle. Näin iso raha voi painaa kokonaisen maan tuotantorakenteen polvilleen. Samanlaisia ilmiöitä nähdään soijan massaviljelyssä ja monissa muissakin raaka-ainesuhteissa. Myös EU:n maataloustuet ovat monin paikoin vääristyneet.

Kun iso raha, poliitikot tai valtiovalta lupaavat sinulle vapautta, ne voivat tarjota vastakohdan: riippuvuuden ja vankeuden. Vapaakauppasopimukset voivat olla merkki jälkidemokratiasta, jossa päätökset tehdään suurpääoman ehdoilla. Suomen hallituksen ja teollisuuden pitäisi olla niin suoraselkäisiä, etteivät lähde näihin mukaan pelkkä rahankiilto silmissä. Kyse ei ole vain kauppasopimuksesta, vaan koko maamme tulevaisuudesta.

Maapallon – ja myös Suomen – tulevaisuus näyttää monella tavalla synkältä. Harva poliitikko uskaltaa edes mainita edellä kuvattuja skenaarioita. Presidentti Niinistölle pitää kuitenkin nostaa hattua siitä, että hän uskalsi puhua levottomuuksista, vaikka erehtyi osin niiden syistä. Se on ymmärrettävää: harva politiikan huipulla oleva haluaa syyttää järjestelmää, jonka keulakuva hän itse on.

UAD-malli.org